

Kocsis István

Királyfi voltam-e?

avagy

Mi minden jutott eszembe felmenőim keresése közben?

Remélem, ki fog derülni, hogy nemcsak azért tettem fel ezt a kérdést, hogy humorérzékemet csillogtassam, és nemcsak azért, mert nem érdemes családfát kutatni, ha ezt a kérdést nem tehetjük fel...

A kérdés tehát komoly, ha félreérthető is, s felelni is fogok rá, de előbb elmondom, hogy családfát kutatni apai nagyapám és anyai nagyapám ágán lenne érdemes, mert az egyik ugyan csak a XVIII. századig követhető nyomon, de nagyon érdekes úton, a másik viszont a 895. évi honfoglalás előtti időkig...

Bizony! Apai nagyapám, Kocsis András háromszéki székely volt, és a családi hagyomány szerint minden felmenője szabad, azaz katonáskodó székelyként élte méltóságteljes, de nem veszélytelen életét, s már akkor is, amikor még

nem volt vezetékneve a székely családoknak... Semmi bizonyosat nem tudok arról, hogy 895-ben hogy viselkedtek székely őseim: kivonultak-e üdvözölni Árpád magyarjait, vagy sem, de abban biztos vagyok, hogy találgatták – amit azóta is találgatnak a székelyek! –, hogy ők vagy a jövevények beszélnek-e szebben magyarul...

Nem nagy rejtély számomra, de e szerény fejtegetés olvasói megnyugtatósára kimondom, hogy Anonymus az én székely családomról nem is beszél, s még Werbőczy is csak a hasonszőrű székely családokról ír. Amikor a következőket mondja: „Ezenkívül vannak az erdélyi részekben a szkíták, kiváltságos nemesek, akik a szkíta néptől, ennek Pannóniába való első bejövetele alkalmából származtak el, akiket mi romlott néven »siculusoknak« nevezünk; akik teljesen külön törvényekkel és szokásokkal élnek; a hadi dolgokban legjártasabbak; az örökségekben és a tisztségekben egymás közt (a régi szokás alapján) törzsek, nemzetségek és nemzetségi ágak szerint részesednek és osztozkodnak.”

Miért vagyunk mi, közszékelyek leszármazottai is büszkék erre?

A székelység régi jogrendjét nem változtatja meg, hogy a XIII–XV. században kialakult a rendi társadalom, mert ebbe a *megváltozott* világba a székelység rendi (nemesi) nemzetként illeszkedhet be, azaz a székely társadalom nem szakad ketté: *nemesekké* és *jobbágyokká*, ami tulajdonképpen azt

jelentí, hogy Székelyföldön *érintetlen marad a régi jogállapot*. Az ősi székely jog megérte azt a kort (késő középkor, újkor), amelynek fennmaradtak az írott emlékei, így ma is tanulmányozható, s megfelelő fenntartásokkal a réges-régi korokba is visszavetíthető. Azt vehetjük tehát itt tekintetbe, hogy a székely jogi intézmények régebbiek, mint a magyar királyság alkotmánya, sőt régebbiek, mint a Szent István korabeli intézmények és törvények. És ennek az is következménye, hogy késő középkori székely jogállásból következtetéseket vonhatunk le az egész magyarság kora középkori jogállására... Amikor a Szent Korona tanának a kialakulásáról írtam, akkor vontam le ebből a legfontosabb következtetéseket, és bizony sokszor gondoltam írás közben nagyapám öccsére, Sándor bácsira (őt még megismerhettem ifjúkoromban), aki nem sokban különbözött – legalábbis szerintem – az egy évezreddel előbb élt székelyektől. Még azt a kérdést is felvetette pálinkázás közben, hogy akár magyarságnak, akár székelységnek nevezzük azt a magyar nyelvű népet, amelyet Árpád magyarjai a Kárpát-medencében találtak, számításba kell vennünk nemcsak azt, hogy mit vett át az új honfoglalóktól, hanem azt is, hogy mit kölcsönzött tőle a honfoglaló magyarság.

Anyai nagyapám, Spán Ferenc tanító volt, de neki minden őse üvegfúvó... Német üvegfúvókként érkezhettek a Magyar Királyságba, de hogy ki volt ez üvegfúvó-dinasztia alapítója, egyelőre nem sikerült kiderítenem... 1801-ben már biztosan Magyarországon laktak üvegfúvó őseim, mégpedig a Szatmár vármegyei Szelestyehután.

Ha nagyon felületes lennék, most abba is hagynám családom krónikájának írását, levonván a következtetést, hogy ameddig vissza tudunk tekinteni az időben, székely katonák és német üvegfúvók voltak a felmenőim... És akkor akár nyitva is hagyhatnám a kérdést, hogy királyfi voltam-e...

De bonyolultabb a kérdés, ha édesapám és édesanyám élete rejtélyeit is megpróbálom megfejteni... Hát még ha apai nagyanyám minden ismert felmenőm életénél rejtélyesebb életét is figyelembe veszem! (Szomorúan jegyzem most meg, hogy egyik nagyapámat sem ismertem, anyai nagyanyámat sem, nagyszüleim közül csak apai nagyanyám érte meg születésem esztendejét... De nemcsak ezért írok én őróla olyan sokat e rövid írásomban!)

Édesapám, amikor én megszülettem, a Szatmár vármegyei Ombodon volt tanító. Négy hónapos koromban költöztünk Remetemezőre, de én csak a következő, a harmadik költözésünkre emlékszem. A háború már folyt ekkor, és édesanyám magyarázta is: azért költözünk a magasan fekvő Medgyeshegyre, mert oda autók nem tudnak feljönni az idegen katonákkal. Édesapám gondoskodott így rólunk, hisz sejtette, hogy elviszik katonának. Be is vonult, emlékszem szomorú búcsúzkodására.

Medgyeshegyre mégis feljöttek az orosz katonák, de csak azért mondom el, mi történt, amikor megjelentek, mert édesanyám magatartása egészen rendkívüli volt, s erről írnom kell, mint mindenről, ami valamelyik felmenőm rendkívülségéről szól, ha egyszer fel mertem tenni a kérdést, hogy királyfi voltam-e... Összeszedték ott is az órákat az orosz katonák, akik nem is oroszok voltak, lóháton jöttek, s ha a házuk előtt leugrottak a lóról, édesanyám már ott is volt a kapuban kenyérral és sóval; egy orosz regényből olvasott a kozákok szokásairól, és reménykedett abban, hogy hiteles az a könyv... A kozákok

el is fogadták a kenyeret, törtek belőle, belemártották a sóba, ették, ittak rá, és nem jöttek be a házba. Megmaradtak az óráink is... Ez viszont igazolja, hogy édesanyámnak valóban voltak rendkívüli képességei...

De igazolja ezt az is, ami az után történt, hogy a kozákok nem jöttek többet. Jött helyettük egy román katona, ordítózva érkezett, az udvarra terelt minket, a falhoz, s azt kiabálta, jött kivégezni a magyar tanító családját. Dórika nővérem sírt, biztosan megértette, amit a katona mondott, s hogy miért hadonászik a puskájával, az egyéves Albert öcsém is ott volt édesanyám karjában, de édesanyám mintha nem is félt volna, határozott hangon kérdezte a katonától, hogy kitől tudta meg, hogy ő dugdos a tolvajok előtt egy vadonatúj német fűrészt; ő előveszi, hogy egy ilyen kedves és jó embernek odaadhassa. A katona szabadkozni kezdett, a puskáját ledobta a földre, elindult édesanyám után a fáskamra felé, édesanyám kiabált, vegye fel a puskát, a gyerekek... A katona vidáman mondta, nem töltötte meg, sejtette, hogy ért a jó szóból az igazgatóné nagyságos asszony... A kapu felé tartott már, vállán a hatalmas fűrész, és kiabálta, hogy ő falubéli, és a magyar tanító családja az ő védelme alatt áll.

A most következő történet már édesapámról szól, de a főszereplő ebben is édesanyám. Kucsomásan, furcsa civil ruhában jött haza a háborúból édesapám, szótlán volt, nagyon komor, s napok múlva eltűnt, édesanyám meg felpakolt minket egy lovas fogatra; éjszaka lehetett, emlékszem a csillagos égre, ahogy vitt Szatmárnémeti felé a szekér. Rokonoknál hagyott minket édesanyám, és eltűnt ő is. Két évtized múlva tudtam meg, hogy édesapám Mátészalkára ment az öccséhez, mert sejtette, hogy visszaállítják a trianoni határt; ő a másik oldalon akart tanítani, talált is tanítói állást Mátészalka mellett, üzent édesanyámnak, hogy viheti a családot, ment is édesanyám, gyalog, a gyerekek nélkül, nem vitte magával, csak az ékszereit, hogy az útját álló katonákat megvesztegethesse, s visszahozta édesapámat.

Aztán megint költöztünk, most már Avasújvárosba. Itt már ismerkedhettem nagymama rendkívüli szokásaival is... A költöztető szekerek még ott álltak a szép nagy iskolaudvarban, még nem volt benn minden bútor a házban, amikor megérkezett nagymama! Édesapám nem szólt semmit, édesanyám mérges volt, hogy jött nagymama lábatlankodni. Ki értesítette anyukát?, kérdezte, édesapám meg nagymamát nyugtatgatta, hogy egy hét múlva akarta áthívni, szekeret küldött volna érte. Nagymama hat kilométerre lakott Avasújvárostól, Apahegyen, édesanyám mintha nem értette volna, miért mormogja nagymama, hogy már megy is, csak találkozni akart a fiával és a családjával, ha már ilyen közelre költöztek. Magyarázata rejtélyes volt. Nem értesítette senki, ismer-te be, de egy anya nem tehet úgy, mintha nem látná, hogy a fia éppen költözködik. Marasztalta akkor már édesanyám és édesapám is, de indult. Édesapám rá akarta beszélni az egyik szekere est, hogy vigye fel Apahegyre, de nagymama csak hajtogatta, hogy ő gyalog akar menni, egyáltalán nem fáradt.

Nagymama egyébként mindig gyalog jött, és sohasem üzente meg, hogy jön. Rendszerint délután érkezett, egy-két órát maradt, s már indult is vissza; néha elkísértük egy darabon Dórikával, a nővéremmel, de olyan lassan ment, hogy kedvünk lett volna kinevetni, s nem értettük, hogy azért megy lassan, hogy hamar hazaérkezzen... Nem értettem meg, csak évtizedek múlva, hogy úgy teszi meg a hat kilométert több mint nyolc óra alatt, hogy számára az alig

több, mint negyedóra. A lassúságával állította meg az időt. Később megértettem, hogyan... Nem elég olyan lassan menni, amilyen lassan csak lehet, de ismételtetni kell induláskor: – Megyek, de nem fontos megérkezni, de ha mégis, akkor minél később érkezem meg, annál jobb. – Most már én is gyakorlom az idő megállítást – lassúsággal...

Nem értettem meg gyermekkoromban azt sem, miért él nagymama remeteéletet. Ma persze már tudom... Furcsállottuk, de elhittük, hogy akárhol volt, remetelakában is – egy szőlőbirtok közepén élt – *mindig látja* édesapámat, hiszen ha megérkezett, nem arra volt kíváncsi, mit tett a fia, hanem arra, hogy miért tette. Ötvenben édesapám már szabadulni szeretett volna az iskolaigazgatói tisztségtől, hetekig erről beszélgetek édesanyámmal, aki nem értett velem egyet, s egyik délután éppen az aznapi vitatkozás után vagy fél órával érkezett meg nagymama, s minden bevezetés nélkül állást foglalt a vitában: mondjon csak le a fia, mert nagyon megviseli az igazgatóság.

1945-ben, amikor Avasújvárosba költöztünk, a középső fia már nem élt nagymamának. A háborúban esett el '44-ben. Ő látta azt is, több ezer kilométerről... Meggyászolta. Amikor megérkezett az értesítés, ő már mély gyászban várta. Ő maga sose mondta, hogy ő látó asszony, meg hogy különleges képességei vannak... De valóban mindig látta a fiait!... A középső fiát, Bandi bácsit egyszer, még a háború előtt sikerült is megmentenie. Egy téli éjszakán látta, ahogyan belealszik a fagyhalálba a közeli, öt-hat kilométerre levő erdőben. Ismerős tisztáson feküdt Bandi bácsi, szerencsére. Nagymama átszaladt egy fogatos gazdához, könyörgött, fogja be a lovait a szekérbe, s induljanak megmenteni a fiát. Leírta az ismerős tisztást, s hamar odaértek, mert a gazda is jól ismerte az erdőt. Nagybátyám pontosan ott volt, ahol nagymama látomásában, s szerencsére még meg lehetett menteni...

Folytatom mindjárt nagymama történeteit, hogy hitelesen válaszolhassak a címben feltett kérdésre, de most olyan rendkívüli emberek jutottak az eszembe, akik nem rokonaim, de igen nagy hatással voltak rám kisgyermekkoromban is... Avasújváros bölcs öregjeiről beszélek, nem gyermektársaimról. Barátaimnak nevezem őket, mert befogadtak maguk közé, és nagyon jól éreztem magam közöttük. Fehér hajjal születtem, s az is lehet, hogy nem fogadtak volna be maguk közé kisgyerekkoromban, ha nem lett volna fehér a hajam. Igaz, hatéves koromban már szőkülni kezdett. Nagy rejtély egyébként az én fehér hajam! Nem albinó voltam, hisz a szemöldököm nem volt fehér... Olyan szőke hajam volt, amelyet már nem lehetett szabad szemmel megkülönböztetni a fehértől? Mindegy. Az volt a fontos, hogy mint fehér hajút a falu idősei megtűrték maguk mellett. Bölcs öregemberek voltak, s a hosszú téli estéken volt idejük beszélgetni. Nem meséket mondtak, úgy mondták egymásnak a történeteket, mintha én ott se lettem volna. Legszívesebben háborús történeteket meséltek. Az öregebbek az első, a fiatalabbak a második világháború történeteit mesélték. Volt olyan is közöttük, aki végigharcolta mindkettőt. Ha édesapám is megjelent – többnyire éppen értem jött –, helyet szorítottak neki és folytatták a beszélgetést, igaz, csak addig, amíg a világ legtermészetesebb módján szünetet nem lehetett tartani, s akkor – koccintás után – mintha átváltak volna kisiskolásokká, osztálytársaimmá. Édesapámra függesztették a tekintetüket, hogy na, tanító úr, tanuljunk akkor egy kis számtant, ne tudjanak becsapni minket

a vásárban... De most következik a legfontosabb, az, ami sok mindent megvilágosíthat! Volt olyan is az öreg bölcsek között, akinek a megérkezésekor nem lehetett folytatni a beszélgetést... Ezekről én ma szívesen írom, hogy *szakrális fejedelmek trónus nélkül*. De szívesen írt róluk Nyíró József is, Wass Albert is.a fák közül szép csendesen kiballag vén Üdö Márton – írja Nyíró –, az erdők apja... Egyedül Ajnádinak nyújt kezét, de neki is vígan, fensőbbiséggel, mintha maga a jó Isten ereszkedett volna le pár szóra hozzá...” Amiről beszélek, azt csak akkor érthetjük meg, ha figyelembe vesszük, mi is volt a rejtélyes szakrális hierarchia. Hát mi is ez? Az újabb korok történelmének egyik legnagyobb titkára hívom most fel a figyelmet, arra, hogy két hierarchia létezik a ritka pillanatoktól eltekintve: a *hivatalos hierarchia és a szakrális hierarchia* – utóbbi ma már rejtőzködőnek is nevezhetjük. A tisztségnek, amelyet visel a szakrális hierarchia feje – ha nem azonos a hivatalos hierarchia csúcsán állóval –, hát e tisztségnek a neve: *szakrális fejedelem trónus nélkül*... Menjünk most vissza egy kicsit az időben! Mit is akarok mondani? Döbbenetes, hogy a Mohács utáni Magyarországon is a nagy drámai helyzetekben igen gyakran oly erős fénnel ragyogott fel az a rejtélyes szakrális hierarchia, hogy elhomályosította a hivatalos hierarchiát. Ez történt a reformkorban, s a reformkor sok rendkívüli eseménye ezért tűnik a mából visszatekintve csodaszerűnek. Ilyen időszakban a meghatározó személyiség nem a hivatalos hierarchia első embere, hanem a szakrális hierarchia csúcsán álló, vagyis a trónus nélküli szakrális fejedelem. Ilyenek: Széchenyi István vagy Bolyai János... De vannak idők – s az én gyermekkorom is ilyen időben telt –, amikor a trónus nélküli szakrális fejedelem szerepét nem töltheti be olyan nagy ember, mint Széchenyi István, s akkor lehet, hogy éppen öreg fölműves emberek a trónus nélküli szakrális fejedelmek... Akik az ősrégi hagyományok legjobb őrzői... S éppen onnan lehet biztosan tudni, hogy az én öreg barátaim között is volt trónus nélküli szakrális fejedelem, hogy Avasújvárosban méltóképpen őrizték a nagyon régi hagyományokat...

Csakhogy ők nevelőim, barátaim voltak, nem felmenőim... Akkor miért beszélek róluk? Természetesen azért, hogy megkérdezhessem, vajon nagymamám nem olyan volt-e, mint ők... Mert akkor már lehetnék egy trónus nélküli szakrális fejedelem unokája... De ha még édesapámat is, vagy még édesanyámat is besorolhatom e rendkívüli emberek kis csoportjába, akkor mi is voltam? Trónus nélküli szakrális fejedelem fia? Azaz királyfi?

Édesanyámról jut előbb eszembe egy olyan történet, amely említésre méltó... A művelődési házban történt, egy gyűlésen... Engem nem kergettek ki, mert nem vettek észre... Majdnem nagyon nagy bajba került akkor édesanyám! Először és utoljára kérték meg, hogy szóljon hozzá egy gyűlésen, mégpedig éppen azon, amelyiken sok szónoklat hangzott el arról, hogy végre beköszöntött országunkba a demokrácia. Édesanyám az elnökségben ült, biztosan ezért szólították fel, hogy üdvözölje a demokráciát, s ő hozzá is kezdett, hogy ő még nem tudja, hogy a most beköszöntő demokrácia mit hoz, de egy változtatást ő már kigondolt, ha már itt bujkál az ő nagyobbik fia; ő úgy döntött, hogy az ő fiát, akit eddig Pistának szólíthatott mindenki és tegezhettek, ezután magázzák, és szólítsák Pista úrfinak. Büszke vagyok édesanyámnak e szónoklatára: ily tömören senki nem fejezte ki, hogy az új demokrácia önmaga ellentéte, azaz diktatúra lesz... De szerencséje is volt édesanyámnak: az egyik járási tisztségviselő

felpattant mérgében, kereste a szavakat, amelyekkel lesújt, de aztán jobbnak látta, hogy jó pofát vág, s nevetgélni kezdett.

E bátor tetteivel hívta fel magára a figyelmet édesanyám, de én még nem akarok ebből messzemenő következtetést levonni... Édesapám rendkívüliségének a bemutatásával folytatom, annál is inkább, mert az avasúvárosiak mintha éppen őt tekintették volna trónus nélküli szakrális fejedelemnek... Ő volt az utolsó polihisztorok egyike: szépen hegedült és tanított is hegedülni – én helyettem például a szomszéd fiút, mert annak jobb volt a hallása, és a kitartása is nagyobb volt –, idegen nyelvet – a francia volt a kedvence – is szívesen tanított, de matematikusként volt a leghíresebb. Nevelőnek viszont még nagyobb volt édesapám, mint tanítónak! Hogy engem rendkívüli módszerrel nevelt, az biztos. De előbb arról beszélek, miért volt annyira szükséges és annyira nehéz az én megnevelésem... Mert amellet és annak ellenére, hogy bölcs öreg emberek is voltak a barátaim között, nagy veszélyben voltam... Annak a veszélye állt fenn, hogy visszaélek a hatalmammal... Milyen hatalomról beszélek? Az iskolaigazgató fiának a hatalmáról. Hiszen ő az úr az iskolaudvaron. Mert ott az az úr, akinél a sportszertár kulcsa... Az adja ki – vagy nem adja ki – a futball-labdát a fiúknak, meg a röplabdát a lányoknak... Meg télen a síléceket... Királyfi voltam – ő, nem a címben feltett kérdésre szerettem volna utalni – az avasúvárosi iskola épületében és udvarán, s a négy évvel fiatalabb öcsémnel nem igyekeztem megosztani a hatalmamot. De minket, mindhármunkat, Dórka nővéremet is, Albert öcsémet is az egész község kényeztetett! Na nem önmagunkért, hanem édesapánkért. Hogy édesapámat mennyire szeretik és tisztelik, tapasztaltuk mindannyiszor, amikor elindultunk gyümölcsöt lopni... Lopni? Nem szorultunk mi arra! Nem volt a községben gyümölcsfa, amelyikről ne lett volna jogunk gyümölcsöt szedni... Egy idő után én már nem is azért másztam át a kertek kerítésein, hogy gyümölcsöt szedjek, hanem azért, hogy „elkapjanak” mint gyümölcsstolvajt. Ennek komoly szertartása volt! Miután a gazda felismert, bocsánatot kért – gyönyörű szavakkal, hisz az avasúvárosi ember híres szép beszédéről –, majd felhívta a figyelmemet kertje legjobb gyümölcsseire... Milyen gyerek lehet az, akit egy egész falu kényeztet? Elbizakodott, dölyfös, gőgös, kényeskedő stb. De akkor édesapám nevelni kezdett, s bizony az volt az egyik fő gondja, hogy megakadályozza, hogy visszaéljek a helyzetemmel... Különleges intelmekkel nevelt. Ilyenekkel: – Nem te vagy az első a gyerekek között; te, a tanító fia, csak a földet művelők gyermekei után következzel, mert ők az iskola után mennek a mezőre segíteni a szüleiknek, te pedig csak tanulsz, olvasol és meséket hallgatsz... – Tanévnnyitón pedig el merete mondani, hogy ő mit tart valódi hierarchiának. Az ő hierarchiájában a király után a földműves emberek következtek... A tanítótársai nehezteltek is, hogy ebben a hierarchiában a földművesek megelőzik a tanítókat. Azt persze nem mondta el a tanévnnyitón, amit nekem el mert mondani, hogy soha eszembe ne jusson a tanítói pálya választása, mert nincs annál a tanítónál kiszolgáltatottabb ember, aki hazug tankönyvekből kénytelen tanítani... Neki még szerencséje, hogy a matematikán kívül csak hegedűt és nyelveket tanít... Kiszolgáltatott volt bizony a tanító a világháború utáni években, csak nem mindegyikük mondta ki, még a gyerekeinek se. Nekem viszont gyakran el kellett mondani, mert valóban fennállt a veszélye, hogy visszaélek a hatalmammal mint az iskolaudvar királyfija. Ismételtette is szorgalmasan: – Tekintsd csak előkelőbbnek a földműves

bácsik gyermekeit, mint magadat, és ha találkozol velük, köszönj előre... S ha panaszkodnak rád, előveszem a nadrágszíjat... – Elő is vette, ha a tanulóársaim panaszkodtak rám, de ha a tanítóim, akkor soha. Édesanyám szigorúbb volt, mint ő. Gyakrabban megvert, de vesszővel. Megbízott az igazságérzetemben: én választottam ki a verésemhez a vesszőt. Egyetlenegyszer sem vert meg igazságtalanul... Királyfi voltam tehát az avasúvárosi iskola épületében és udvarán – ha gyakran megvesszőzött királyfi, akkor is...

De a címben feltett kérdésre gondolva – és nem az iskolaudvar álkirályfijára emlékezve! – megint nagymama jut eszembe... Arra gondolok éppen, hogy féltett minket a tudásától meg a meditációs, révüléses gyakorlataitól... Vagy csak felkészületlennek tartott minket arra, hogy megossa velünk a tudását, hogy rávezessen minket arra a rejtélyekkel teli útra, amelyen ő biztonságosan járt?... Ő mint remete – mint a remeték többsége egyébként –, biztosan magas szinten meditált, meditációjában legyőzte a teret és az időt... Különben nem ragaszkodott volna a remete-életformához... Bizonytalán gyakran ült tálto paripán, gyakran repült be a hátán Tündér Ilona kastélyába... De tudta azt is, hogy a tálto paripáról le is lehet esni, s ettől féltett minket?

Pedig de nagy szükségem lett volna arra már kamaszkoromban is, hogy beavasson a remete-lét nagy titkaiba! (Nagy kár, hogy ennek akkor nem voltam tudatában.)

Engem talán be is avatott volna, mert Albert öcsém szerint én voltam a kedvence... Többször mintha el is kezdte volna a tanításomat, de én megmosolyogtam igyekezetét... És bizonytalán sértő, fölényes mosollyal.

Még akkor is, amikor tréfás hangon próbálkozott:

– Ha nem szeretnek a lányok, ülj fel szépen a tálto paripára, repülj be a hátán Tündér Ilona kastélyába, aztán vedd feleségül a tündérlányt...

De nem avatott be se a tálto paripának, se Tündér Ilona kastélyának a titkába. Valóban elvesztettem a bizalmát tudatlanságból táplálkozó fölényeskedésemmel? Vagy csak féltett engem is a tudásától?

Milyen volt az én tudatlanságból táplálkozó fölényeskedésem?

Írtam nagymamáról huszonéves koromban egy rövid novellát, amelyért akkor nagymama nagyon haragudott, s amelyet most már én is szégyellni valóan rossznak tartok... Ha idéznék belőle, csak azért tenném, hogy rávilágosítsak a titokra: ha csodát látunk, mindenképpen megkeressük az ésszerű magyarázatot – ennek érdekében fehérnek látjuk a feketét, a kösziklát pedig felhőnek... Minden csalást elkövetünk, hogy komolyan vehessük a metafizikai megközelítés modern tilalmát.

Nagymama még azt is tudta, milyen veszélyekkel jár, ha az ember beleszédül az emberi faj fejlődőképessége tetszetős elméletébe. Ha elhiszi, hogy az emberi faj valóban fejlődésre ítéltetett... Fejlődésre *ítéltetett*, mert létezése minőségétől függetlenül megmarad, sőt fejlődik. Milyen veszélyekkel jár? A legnagyobbal is: áldozatává válhat a mai ember saját butaságának, önteltségének és tiszteletlenségének. Miképpen? Fölényesen leegyszerűsíti a régi időket – és magabiztos mosollyal fordul el Istentől. Magabiztos mosollyal fogadja így el a Minden helyett a Semmit. Önmaga jelentéktelenségét hirdeti tehát magabiztosan. Minek az áldozatává válik? Diadallal üresíti ki a mítoszok világát. Kiszabadítja magát a mítoszok világa „rabságából”, s még elégedetten kiabálja

is közben: lám, ő nem halhatatlan, hanem egyszerű halandó – de mily nagy dolog, hogy egy halandó a többi halandóhoz viszonyítva ily nagyszerű halandóvá fejlődött. Mintha nem lenne a legfejletlenebb halhatatlan is magasabb rendű a legfejlettebb halandónál! Csak ennyit hagy ki a számításból a mai ember. És fölényével – mely a legnagyobb butaságot leplezi – meg is teremti a feltételeit az ember alacsonyabb rendűvé válásának.

Nem tehetem meg, hogy ne idézzek abból a novellából!... Kifejezi, milyen voltam – mily tudatlan és érzéketlen – 28 éves koromban. Így magyaráztam meg nagymama lassúságának az értelmét: „az ő mozgásában benne van a pihenés is, valahogy beleszületett a pihenés is az ő mozdulataiba... (...), de nem szabad megmondani neki, miért olyan végtelenül lassúak a mozdulatai; rá fog jönni akkor arra, hogy ő is pihen, mint a többi ember...” Még szerencse, hogy odaírtam: lehet, hogy mégis más titka van...

Ha nem írtam volna meg ezt a rossz novellát, talán beavatott volna a titkaiba...

Hogy írhattam meg azt a novellát? Hisz a Kende-történet után írtam... Fel-foghatatlan! E történet nagyon röviden: egyszer elkísért engem Kis Kende, ifj. Kende Gábor báró Apahegyre, s meg is érkeztünk nagymama remetelakába... S nagymama akkor elmondta a Kende bárók történetét... Bosszankodtam, szégyelltem magam, mert úgy fogtam fel, hogy hízeleg az arisztokrata ivadéknak azzal, hogy órákon át mondja családjá történetét... Pedig mi történhetett Gábor látogatásakor? Vagy azt mondta el nagymama, amit Gábor tudott a saját családjáról, s ha így volt, akkor nagymama – eléggé el nem ítélnélő módon – olvasta Gábor gondolatait, vagy jó előre tudta, hogy ki kísér el engem, és valamilyik könyvében vagy lexikonjában elolvasta a Kende család éppen ezen ágának a történetét... És abból is le kellett volna vonnom a megfelelő következtetést, hogy honnan tudta, hogy érkezem, hogy nem egyedül érkezem, hogy kivel érkezem, hisz váratlanul toppantunk be...

Nem avatott be se a táltos paripának, se Tündér Ilona kastélyának a rejtelseibe nagymama, néhány évtized múlva mégis megírtam *A táltos paripa* című könyvet. Megírtam hát a könyvet a szakrális király beavatásának a rejtélyeiről... Miután sokáig töprengtem azon is, miképpen lehet és miképpen szabad leírnom, hogy mit látunk Tündér Ilona kastélya leírhatatlanul varázslatos termeiben, miután berepültünk oda a táltos paripa hátán. És büszke voltam rá, hogy amit leírok, az nem a képzelet szüleménye, hanem tapasztalat... Azt viszont még önmagamnak is elfelejtettem bevallani a könyv megjelenésének ünnepén, hogy ha nagymama bizalmát nem veszítettem volna el, akkor legalább harminc évvel hamarabb megírtam volna a könyvet.

Mily nagy önbizalommal írom az *Előszó*ban:

„Réges-régen nem számított rendkívülinek, ha valaki a táltos paripáról beszélt. Az sem számított rendkívülinek, ha valaki felismerte, megszelídítette, majd megülte a táltos paripát. De még az sem, ha a táltos paripa hátán berepült a Tündér Ilona kastélyába.

Aztán egyre kevesebben ismerték fel, egyre kevesebben tudták megszelídíteni, egyre kevesebben tudták meglovagolni.

Platón korában a görögök közül már igen kevesen, de a magyarok közül Mátyás korában is elég sokan megültek a táltos paripát. Ezért mondják sokan,

hogy a magyar társadalom fejlődése »megkésett«? Nem, nem ezért, mégis azt mondjuk, hogy nem véletlenül és nem jogtalanul beszélnek e megkésettsegről. Nem véletlenül és nem jogtalanul, de félreértik és félremagyarázzák, mert nem tudják felfogni a magyar műveltség évezredek átveszelő archaikus, szakrális hagyományainak a nagy rejtélyeit. A legfontosabb: ha e megkésetttség azt jelenti, hogy a magyar társadalom évszázadokon át »korszerűtlenül« ragaszkodott a szakrális királyság szent hagyományaihoz, akkor *áldott* megkésettsegről beszélhetünk.

Alighieri Dante írta meg az egyik legszebb könyvet a táltos paripáról és Tündér Ilonáról, az *Isteni Színjáték* címet adta e könyvnek, de már nem merete nevének nevezni se a táltos paripát, se Tündér Ilonát, s amikor megtudta, hogy megannyi magyar népmese szól a táltos paripáról és Tündér Ilonáról, s hogy a Magyar Királyságban e meséket még »meg szabad érteni«, így fakadt ki: »Boldog Magyarország!«

Dante tudta, hogy a táltos paripa a magyar őstörténet és az egyetemes őstörténet egyik legfontosabb rejtélye, irigyelte a korabeli magyarokat, de a mai magyarokat már nem irigyelné. Mert a mai magyarok már nem ismerik a táltos paripa minden titkát, s még azt sem képesek felfogni, miképpen lehetett a táltos paripa hátán belovagolni Tündér Ilona kastélyába, mert nem ismerik a magyar őstörténetnek, a régi magyar hitvilágnak mindazon rejtélyeit, amelyek ismerete nélkül a táltos paripa rejtélye valóban felfoghatatlan rejtély marad.

Napjainkban mintha sem Magyarországon, sem Európa más országaiban nem illene már megfejteni a táltos paripa titkát.”

Nagymama is azok közé tartozott – kérdezem ma –, akik azt hitték, hogy nemcsak nem illik beszélni arról, miképpen kell felismerni, megszelídíteni, megülni a táltos paripát, de veszélyes is, mert akinek kedve kerekedik arra, hogy megülje, az bizony le is eshet róla?

És bizony le is eshet róla – válaszolom most –, ha még mielőtt hozzáfogna a táltos paripa megszelídítéséhez, nem ismeri meg a magyar őstörténet, illetve a régi magyar hitvilág ezernyi más rejtélyét.

De én a könyvben elsősorban a régi magyar hitvilágról írok, s arról, hogy a régi magyarok számára a táltos paripa meg a tündérvilág természetes, hétköznapi valóság volt. A legszebb éppen az volt a régi korok beavatásában, hogy össznépi volt... Nem arról szól a réges-régi hagyomány emlékét őrző népdal, hogy nézzük, milyen szépen megy be az aranykapun a királyfi, és tapsoljuk jól meg, hanem azt mondja, hogy mindenki számára nyitva van az aranykapu, aki méltóvá válik arra, hogy beléphessen rajta. A népmesében sem arról van szó, hogy aki királyfinak születik, az oly méltóságosan és szépen lép be Tündér Ilona kastélyának kapuján, hogy le kell borulnunk ámulatunkban, tenyerünket pirosra kell tapsolnunk lelkesedésünkben, hanem arról, hogy aki méltóvá válik rá, az beléphet Tündér Ilona kastélyának a kapuján. Ne keressük tehát azt a nagy különbséget a szakrális hierarchia világában a királyfi és a juhászbojtár között, amilyen nagy volt a különbség mondjuk a királyfi és jobbágyfi között a rendi társadalomban, vagy amilyen nagy a különbség manapság a bankárfi és a munkásfi között.

De másról is írtam... Arról, hogy a régi magyar élet ma is tanulmányozható *személyes tapasztalatok* által. És feltettem a kérdést: ha a táltos paripa a mai

kutatót átröpítheti Tündérországba, akkor az miért ne vállalhatná e rejtélyes utazást?

Felültem tehát én is – mint a népmesében a legkisebb királyfi – a táltos paripára, és annyiszor ültem fel rá, amíg be nem repült velem Tündér Ilona kastélyának a kapuján. És így szólhattam: ki az, aki járt Tündér Ilona kastélyában? Ki az, aki számára Tündér Ilona kastélya nem mese már, hanem valóság? És felelhettem: az bizony szakrális fejedelem – trónussal vagy trónus nélkül... S aki szakrális fejedelem – akár trónussal, akár trónus nélkül –, az a címbe foglalt kérdésre természetesen csak igennel válaszolhat.

Csakhogy az a tény, hogy könyvet tudtam írni a táltos paripa rejtélyéről és Tündér Ilona kultuszáról, mintha egészen másra volna bizonyíték... Éppen az ellenkezőjére? Még akkor is, ha könyvem a leghitelesebb volna a szakrális fejedelem beavatásáról szóló könyvek közül? És miért van ez így? Mert az írásnak is van egy olyan félelmetes rejtélye, amelyet illendő figyelembe venni, s ez a következő: az már nem ír, aki minden fontos kérdésben, a Lét legnagyobb kérdéseiben is bizonyos. Mert akiben már nincs egyszázaléknyi bizonytalanság sem, az már nem ír.

Nem, nem is olyan felfoghatatlan ez! Nem bizony, ha azt is figyelembe vesszük, hogy az írás a bizonytalanság elégetéséhez szükséges. Igen, akármennyire furcsa, a bizonytalanság szüli az íráshoz szükséges feszültséget.

Püthagorasról, Szókratészről és Szent Tamásról is írják, hogy egyszer csak abbahagyták az írást... És én ehhez mit tehetnék hozzá? Akiról már joggal mondhatjuk, hogy szakrális fejedelem trónus nélkül, az is abbahagyja az írást... És én nem hagytam abba!

Válaszom tehát a címben feltett kérdésre – mindannak ellenére, ami eszembe jutott felmenőim rejtélyes életének felidézése közben – nem az, amit akkor mondtam volna ki, ha nem ismerem az írás legfontosabb rejtélyét...

